

Правопорядок – стан суспільних відносин, фактичної врегульованості соціальних зв'язків, якісне вираження законності, при якому забезпечується дотримання правових норм, що містяться в нормативних актах, які, в свою чергу, впорядковані відповідно до правил нормопроектної техніки¹. Основними ознаками правопорядку є його регламентація правовими нормами та реальне втілення змісту даних норм у життя, врегульованість на їх основі суспільних відносин і гарантованість дотримання державою. До основних принципів правопорядку відносяться: законність, структурність, справедливість, простота. Фундаментом правопорядку в демократичній, соціальній, правовій державі є народовладдя, яке проявляється у виборності посад у владі, а також чіткий поділ гілок влади на законодавчу, виконавчу і судову.

Структуру правопорядку складають:

- правова організація суспільства, виражена в кодексах законів і законах, що містять правила поведінки у відповідних сферах діяльності та відповідальність за їх порушення;
- система законів і підзаконних актів, які легітимізують та регламентують статус учасників правовідносин, їх суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, повноважень, зокрема посадових осіб органів державної влади;
- процесуальні норми щодо справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави².

¹ Постанова Кабінету Міністрів України від 6 вересня 2005 р. № 870 «Про затвердження Правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України».

² Подорожна Т.С. Теоретико-прикладні засади конституціоналізації правової системи та модернізації Конституції України. Львів: ПАІС, 2014. 308 с.

А отже, процедурна-процесуальна сторона правопорядку обумовлюється конкретним видом суспільних відносин та діями суб'єктів права, що ґрунтуються на засадах, відповідно до якої ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Як наслідок зміст і спрямованість діяльності держави, її головний обов'язок, відповідно до ст. 3 Конституції України – забезпечити існування такого правопорядку у тому числі за допомогою методів законності, а об'єктивні зобов'язання – захищати права і свободи людини та їх гарантії.

Правопорядок характеризується рівнем законності в державі і ступенем реалізації прав і свобод громадян, а також виконанням ними та державними органами покладених законом обов'язків. Всі складові правопорядку рівною мірою гарантуються державою, будь-які його порушення вважаються правопорушеннями і припиняються державним примусом. Проявом правопорядку є врегульований нормами права публічний порядок та порядок в усіх сферах суспільно-економічного життя.

Європейський суд з прав людини розглядає національний правопорядок у контексті, зокрема, аналізу його здатності надати окремим особам ефективні засоби правового захисту у тому значенні, які надані ст. 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та забезпечити виконання остаточних судових рішень (напр. справа «Гілберт проти Греції» (заява 64347/12)³, справа «Пашук проти України» (заява № 34103/05⁴), обов'язок його підтримання – як вимогу для держави, що витікає з права на справедливий суд⁵.

Водночас, Верховним Судом у своїй судовій практиці неодноразово було констатовано, що правопорядок є основою публічного порядку. Так, під публічним порядком розуміється правопорядок держави, визначальні

---

³ AFFAIRE GILBERT c. GRÈCE (*Requête* no 64347/12) 10 janvier 2019 [https. URL: Режим laweuro.com/?p=160](https://www.laweuro.com/?p=160).

⁴ Рішення Європейського суду з прав людини від 12.06.2008 у справі «Пашук проти України» (заява № 34103/05) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_601#Text.

⁵ Руководство по ст.6 Конвенции. Право на справедливое судебное разбирательство (Уголовно-правовой аспект). URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_RUS.pdf.

принципи і засади, які становлять основу існуючого в ній ладу, стосуються її незалежності, цілісності, самостійності й недоторканності, основних конституційних прав, свобод, гарантій тощо. Подібне роз'яснення надано судам у п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1999 року № 12 «Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України». Такі принципи та засади стосуються насамперед національної безпеки України, тобто захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз (п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України»), а державна політика у сфері означеної безпеки спрямована, зокрема, на захист людини і громадянина (ч. 1 ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України»)⁶.

Правопорядок як явище проявляється в впорядкованості законодавства у напрямі кодифікації і стандартизації, відповідно до принципів і презумпцій, закладених в Конституції – Основному Законі. Кодифікація є найбільш досконалою формою систематизації законодавства⁷. Правовою метою кодифікації є впорядкування нормативної основи права, забезпечення найбільш ефективного процесу реалізації права, поліпшення структури кодифікаційних актів, удосконалення їхньої логіки, мови, стилю. Вдосконалення законодавства у вигляді кодифікації є важливим системотворчим і стабілізуючим фактором усієї правової системи й сприяє організованому розвитку права, проймає його єдиними принципами, загальними правовими поняттями та категоріями. Зменшення кількості підзаконних нормативних актів і прийняття кодифікованих актів спрямоване на посилення в законодавстві елемента стійкості та формування стабільної нормативно-правової бази – основи правопорядку.

---

⁶ Постанова Верховного Суду від 08.06.2021 у справі № 824/241/2018.

⁷ Кабрияк Р. Кодификации / пер. с фр. Л.В. Головки – М.: Статут, 2007. 476 с.